

แนวทางการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษา
พระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสาราณียธรรม
ของพระสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

A Guideline for the Development of Unity in
Phrapariyattidhamma Educational Management,
Dhamma Section, According to Sārāṇiyadhamma for
the Sangha in Phranakorn Si Ayuttaya Province

พระมหาจตุรงค์ จิระฐิติโต

Phramaha Jaturong Ciratthito

กองพระไตรปิฎก ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา DCI

Dhammachai Tipiṭaka Project, DCI Center for Buddhist Studies

Email: jira072@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 27 พฤษภาคม 2567

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 26 มิถุนายน 2567

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 8 กรกฎาคม 2567

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 30 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์นำเสนอ คือ 1) ศึกษาสภาพหลักความเป็นเอกภาพ ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของพระสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ศึกษาวิธีการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสภาราษฎรธรรมของพระสงฆ์ 3) เสนอแนวทางพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสภาราษฎรธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีระเบียบวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยแจกแบบสอบถามพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 225 รูป และ แบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1) สภาพหลักความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของพระสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านจากมากไปหาน้อยพบว่า หลักสูตร ครูผู้สอน การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่ออุปกรณ์และการประสานงาน ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การวัดผลและการประเมินผล ตามลำดับ

2) วิธีการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสภาราษฎรธรรมของพระสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สื่อและครูผู้สอนอยู่ในระดับดีมาก แต่ควรศึกษาเรื่องการทำสื่อช่วยสอนและเพิ่มการประชาสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ สร้างรูปแบบที่หลากหลาย เพิ่มครูให้มีจำนวนเพียงพอ นำครูมารวมสอนในอำเภอเดียวกันเพื่อแก้ปัญหาการขาดครูสอน

3) แนวทางพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสภาราษฎรธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการวัดผลและประเมินผล งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ควรมีการทบทวนงบประมาณด้านการส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์อย่างจริงจังและเร่งด่วนเพื่อให้เพียงพอในการดำรงอยู่ในเพศบรรพชิตและช่วยเหลือสังคมยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: เอกภาพ การจัดการศึกษา โรงเรียนปริยัติธรรม สภาราษฎรธรรม พระนครศรีอยุธยา

Abstract

This article research has the following objectives: 1) Study the state of unity in phrapariyattidhamma educational management, dhamma section, of the sangha in Phranakorn Si Ayuttaya province; 2) Study methods for development of unity in phrapariyattidhamma educational management, dhamma section, according to Sārāṇīyadhamma for the sangha in Phranakorn Si Ayuttaya province; and 3) Propose guidelines for development of unity in phrapariyattidhamma educational management, dhamma section, according to Sārāṇīyadhamma for the sangha in Phranakorn Si Ayuttaya province. The mixed research methods were used in the study. The quantitative data were collected by online questionnaires from 225 monks in Phranakorn Si Ayuttaya province and analyzed by mean and standard deviation. The qualitative data were collected by in-depth interview-forms with 5 key-informants and then analyzed by content analysis. The results of the study found that:

1) The state of unity in phrapariyattidhamma educational management, dhamma section, of the sangha in Phranakorn Si Ayuttaya province is generally at a high level. When examining various aspects from most to least, it is found that the curriculum, teachers, teaching management, use of media and equipment, and coordination are rated highly, with the lowest average score being in assessment and evaluation, in that order.

2) The methods for development of unity in phrapariyattidhamma educational management, dhamma section, according to Sārāṇīyadhamma for the sangha in Phranakorn Si Ayuttaya province reveal that the media and teachers are at a very good level. However, there should be further study on creating teaching aids and increasing publicity in various areas.

Developing diverse formats, increasing the number of teachers to sufficient levels, and consolidating teachers to teach within the same district to address the problem of teacher shortages are also recommended.

3) The guidelines for development of unity in phrapariyattidhamma educational management, dhamma section, according to Sārāṇiyadhamma for the sangha in Phranakorn Si Ayuttaya province, specifically regarding assessment and evaluation: The current budget is insufficient for operations, such as travel expenses. There should be a serious and urgent review of the budget allocated for promoting the education of monks to ensure. It is adequate for sustaining their monastic life and effectively supporting society in the present era.

Keyword: Unity, Educational Management, Phrapariyattidhamma School, Sārāṇiyadhamma, Phranakorn Si Ayuttaya

1. บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เป็นการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์สามเณรทางด้านหลักธรรมที่ทำให้ประชาชนทั่วไป หรือ ตัวพระภิกษุสามเณรเอง เข้าใจในชีวิตและดำเนินชีวิตไปในเส้นทางอันถูกต้องดีงาม การสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จตามที่วางไว้ตามกรอบภารกิจงานของคณะสงฆ์ 6 ด้านของมหาเถรสมาคมนั้น พระภิกษุสงฆ์ควรดำเนินการสอดส่อง ดูแล สนับสนุน ส่งเสริม แนะนำ การศึกษาพระปริยัติธรรมให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร ให้เกิดความความเรียบร้อยสงบสุขแก่ทุกฝ่าย ในคู่มือพระสังฆาธิการ ในมาตราที่ 6 กล่าวถึงการจัดการศึกษาพระปริยัติ แผนกธรรม เพื่อให้เกิดเอกภาพเป็นหนึ่งเดียวของคณะสงฆ์ที่มีความพยายามมายาวนาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือการปกครองคณะสงฆ์โดยหลักคือ การปกครองตามพระธรรมวินัยและให้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นฝ่ายสนับสนุน เมื่อกล่าวถึงประเทศไทยในปัจจุบันได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกัน¹

พระสงฆ์กับงานการศึกษาเป็นเรื่องที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังพระพุทธพจน์ว่า “จรรถ ภิกขเว จาริกิ พุทฺชนหิตาย พุทฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย”² แปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก” ในสถานการณ์ปัจจุบัน ความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นได้เพราะความเห็นที่แตกต่างกัน ความเป็นเอกภาพทางการศึกษาถือเป็นการร่วมกันที่ก่อให้เกิดการศึกษาอย่างมีเอกภาพ มีทิศทางขับเคลื่อน การส่งเสริมสนับสนุน

-
1. พระอธิการแพร สุเมธโคโล (บุตรสองคอน), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย”, *มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร. วิทยาเขตอีสาน*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม–สิงหาคม 2563), 75.
 2. *ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. 4/32/39 (บาลี.สยามรัฐ)*

ที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารทั้งการวางแผน การจัดองค์การ การชี้นำ และการควบคุมทรัพยากรในสำนักเรียน ซึ่งสนับสนุนหลักสภาราณียธรรม 6

จากสภาพการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมที่ขาดความเป็นเอกภาพของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ทำให้เกิดความไม่พร้อมทั้งทางด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอน สื่อ อุปกรณ์ทางการศึกษา การวัดผล ประเมินผลที่ยังไม่ได้มีความชัดเจน ผู้วิจัยมีแนวคิดในการพัฒนาเอกภาพทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยนำหลักสภาราณียธรรมมาใช้สนับสนุนการพัฒนาเอกภาพ มีแนวทางทำได้อย่างไร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษา ศึกษาสภาพทั่วไป และปัญหาอุปสรรคการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดอยุธยา พร้อมทั้งศึกษาหลักพุทธธรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้บริหารหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศในการส่งเสริมการพัฒนาการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ให้มีประสิทธิภาพและเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น และเกิดการพัฒนาความเป็นเอกภาพให้เกิดขึ้นในวงการของคณะสงฆ์สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพหลักความเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของพระสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ตามหลักสภาราณียธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.3 เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ตามหลักสภาราณียธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีเก็บรวบรวมแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์แบบเอกสาร (Content Analysis)

3.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก หนังสือ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ เว็บไซต์และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.2 กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงพระภิกษุทั้งหมด 225 รูป จากจำนวน 541 รูป ซึ่งประกอบไปด้วยพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่ใช้การวิจัย จำนวน 17 วัด คือ 1. วัดพนัญเชิงวรวิหาร 2. วัดกษัตริยาธิราชวรวิหาร 3. วัดใหญ่ชัยมงคล 4. วัดช้างใหญ่ 5. วัดตาลเอน 6. ที่พักริมฝั่งศูนย์อบรมเยาวชนบางปะหัน 7. วัดโคกช้าง 8. วัดตะโก 9. วัดพะยอม 10. วัดวิเวกวาญพิศ 11. วัดคลองพุทรา 12. วัดบ้านอ้อ 13. วัดลาดบัวหลวง 14. วัดเจ้าเจ็ดใน 15. ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 16. วัดสีสุก 17. วัดโคกหิรัญ

3.3 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำและเที่ยงตรงมากขึ้น

3.4 วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อผู้วิจัยได้จัดเก็บรวบรวมและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในแต่ละประเด็นอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้วก็จะนำข้อมูลมาจัดระบบเป็นหมวดหมู่ เรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ต่อจากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยได้จัดระบบหมวดหมู่ของการวิเคราะห์เรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.5 นำเสนอแนวทางการสร้างความเป็นเอกภาพด้วยหลักการจัดการของ POSDCoRB บูรณาการเข้ากับหลักสาราณียธรรม

4. ผลการวิจัย

4.1 สภาพทางการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ตามองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ดังนี้

ตารางผลการศึกษเกี่ยวกับสภาพทางการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตามหลักการ POSDCoRB โดยภาพรวม ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลภาพรวมสภาพการพัฒนาความจำเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลัก POSDCoRB

สภาพทางการพัฒนาความเป็นเอกภาพ ด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก ธรรมตามหลักสภาราณียธรรมของพระ ภิกษุจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามหลัก การ POSDCoRB โดยภาพรวม	อันดับ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. หลักสูตร	1	4.02	0.88	มาก
2. การจัดการเรียนรู้	3	3.77	1.09	มาก
3. ครูผู้สอน	2	3.80	1.01	มาก
4. สื่อ อุปกรณ์และการประสานงาน	4	3.55	1.12	มาก
5. การวัดผลและการประเมินผล	5	3.19	1.29	ปานกลาง
ภาพรวม		3.67	1.08	มาก

จากตาราง พระภิกษุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความเห็นโดยภาพรวมทั้ง 5 ข้อ พระภิกษุมีความเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.67 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.08

รายด้านทุกด้าน พระภิกษุมีระดับความเห็นด้วยมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ พระภิกษุคิดว่า **หลักสูตร** มีค่าเฉลี่ย 4.02 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.88 **ครูผู้สอน** มีค่าเฉลี่ย 3.80 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.01 **การจัดการเรียนรู้** มีค่าเฉลี่ย 3.77 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.09 **สื่อ อุปกรณ์และการประสานงาน** มีค่า

เฉลี่ย 3.55 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.12 การวัดผลและการประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 3.19 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.29

โดยสรุปจากตารางได้ข้อสรุปเรียงตามค่าน้อยไปหามาก คือ 1. การวัดผลและการประเมินผล ซึ่งได้ค่าปานกลาง มีตัวชี้วัดไปในเรื่องของงบประมาณและรางวัล 2. สื่อ อุปกรณ์และการประสานงาน มีตัวชี้วัดไปที่ การสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์ยังไม่เพียงพอ 3. การจัดการเรียนรู้ ไม่ค่อยได้มีส่วนในด้านการจัดการเรียนรู้และไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนในเรื่องการจัดการเรียนการสอน 4. ครูผู้สอน ยังขาดงบประมาณและขาดคุณภาพ 5. หลักสูตร จัดเรียนเพิ่มหลังเรียนจบ

4.2 วิธีการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ตามองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ดังนี้

ผลการวิจัยเพื่อหาวิธีการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมตามหลักสารานิยธรรมของพระสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหารการคณะสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยผู้ศึกษานำผลจากแบบสอบถามความเห็นพระภิกษุสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาสรุปตามหลักการของ POSDCoRB ซึ่งมีผลการศึกษาที่ต้องพัฒนาวิธีเป็นอันดับแรก มีสภาพปานกลาง ถือว่าเป็นระดับต่ำตามด้วยสื่อกับอุปกรณ์และการจัดการเรียนรู้ตามลำดับผู้วิจัยเลือกมาเป็นประเด็นสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวัดผลและประเมินผล (Reporting and Budgeting) พบว่า

1) เครือข่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม มีการบูรณาการเข้ากับสาธารณโภคีในการนำทรัพย์สินเข้าส่วนกลางเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) เรื่องการมอบรางวัล จะมีมอบให้ครบแต่เป็นในวัดเป็นกำลังใจให้หลังสอบได้ทุกปี มองว่าจะเป็นกำลังใจจริงให้พิเศษ

3) มีการจัดผ้าป่าเพื่อการศึกษา หางบช่วยเหลือเพิ่มเติมจากที่ได้จากส่วนกลาง เงินผ้าป่าส่วนใหญ่ใช้จ่ายเป็นค่ารถและค่าครู การระดมทุนจะใช้วิธีการลงขันระดมกันในคณะสงฆ์ โดยส่วนใหญ่จะเป็นค่ารถจะบอกบุญช่วงงานกฐิน ที่เหลือออกจากรัฐบาลในปีถัด ๆ ไป

4) ทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีมุมมองว่า เรื่องรางวัลเป็นงานของคณะสงฆ์ หน้าที่หลักของสำนักงานพุทธฯ ในส่วนกลางคือ การจัดสรรงบประมาณสงฆ์ ประสานงานกับแผนกธรรมที่อยู่ตรงวัดบวรนิเวศวิหาร การมอบรางวัลยังไม่มี เพราะไม่เกี่ยวข้อง

2. สื่อ อุปกรณ์ (Directing) และการประสานงาน (Co-ordinating) พบว่า

1) การศึกษานักธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อุปกรณ์การเรียนการสอนมีเพียงพอ มีการสนับสนุนจากส่วนกลางจะใช้หนังสือเป็นหลัก เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุเกิน 40 ที่ถนัดการใช้หนังสือ แต่ถ้าเป็นเด็กจะใช้โปรเจคเตอร์หรือสื่ออื่น ๆ ช่วย

2) มีคุณภาพพอใช้ต่อการจัดการศึกษามีการพัฒนาสื่อหรืออุปกรณ์การเรียนจะดูจากสำนักเรียนอื่น ๆ นำมาประยุกต์การสอนให้ดีขึ้น

3) มีการประสานงานด้านการจัดการศึกษาร่วมกันในแต่ละอำเภอ ให้มารวมในที่เดียวกัน

4) ทางสำนักพุทธฯ มีมุมมองว่า เรื่องของอุปกรณ์เกี่ยวกับการศึกษาทั้งหมดทางคณะสงฆ์ต้องหาเอง

3. การจัดการเรียนรู้ (Organizing) พบว่า

1) จัดการเรียนการสอนทุกปี มีปัญหาที่ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานไม่เท่ากันทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ เรียนช้าหรือเร็วไม่เท่ากัน เมื่อนำพระทั้งอำเภอมาเรียนร่วมกันทำให้ต้องรอคนที่ยังตามไม่ทันเพราะพื้นฐานไม่เท่ากัน จัดมีการติวก่อนสอบรวมกันทั้งอำเภอ 15 วัน

2) วัดยังมีการสร้างกระแสการเรียนไม่เพียงพอเนื่องจากบางครั้งท่านขอมาหาหนังสือที่ใช้เรียนจากเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

4. ครูผู้สอน (Staffing) พบว่า

1) การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดอยุธยา มีอยู่อย่างเพียงพอ ด้วยการนำพระทั้งอำเภอมาเรียนร่วมกัน ทำให้ครูมารวมทีเดียว จึงไม่ขาดแคลนครู

2) ครูผู้สอนมีถึงระดับจบปริญญาเอก, พระอาจารย์มีการไปเรียนเสริมเพิ่มพูนความรู้และหางานให้ทำเพื่อไม่ให้ว่างเกินไปแล้วเกิดอาการเบื่อหน่าย ลาสิกขาไป

3) มีระบบเหมือนพี่สอนน้อง

4) มีปัญหา คือ งบประมาณสำหรับครูผู้สอน ระหว่างแผนกธรรมและแผนกบาลี ไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาสอนทั้งบาลีนักธรรมแต่ได้เงินจากการสอนอย่างใดอย่างหนึ่งเพราะเป็นงบก้อนเดียวกันที่มีทั้งนักธรรมบาลีรวมอยู่ด้วยกัน ควรได้รับเงินจากสอนบาลีอย่างหนึ่ง นักธรรมก็อีกอันหนึ่งแยกกันในกรณีที่คน ๆ เดียวกันสอน 2 วิชา

5. หลักสูตร (Planning) พบว่า

ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนและผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่มองว่า หลักสูตรกลางที่ให้เรียนเหมาะสมแล้ว ไม่จำเป็นต้องแก้ไขเพียงแต่ต้องการเสนอแนวทางให้เพิ่มเติมบางอย่างเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนเพิ่มเติมหลังจากการเรียนจบไปแล้ว

4.3 แนวทางการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ตามองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ดังนี้

1. การวัดผลและประเมินผล (Reporting and Budgeting)

1) ควรมีการสร้างแนวทางการให้รางวัลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจากเครือข่ายการศึกษาพระปริยัติธรรมเพิ่มเติมซึ่งบูรณาการเข้ากับสาธารณโภคีในการนำทรัพย์สินเข้าส่วนกลางเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) มีการมอบรางวัลในวัดเป็นกำลังใจให้หลังสอบทุกปี มีการจัดผ้าป่าเพื่อการศึกษา หางบช่วยเหลือเพิ่มเติมจากที่ได้จากส่วนกลางให้ได้ทุกอำเภอและจัดทอดผ้าป่าส่วนใหญ่ใช้ไปกับเงินค่ารถและค่าครู มีการระดมทุนลงขันในแต่ละอำเภอจัดกิจกรรมช่วงงานกฐินและวาระต่าง ๆ

2. ด้าน สื่อ อุปกรณ์ (Directing) และการประสานงาน (Co-ordinating)

1) การศึกษานักธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อุปกรณ์การเรียนการสอนมีให้เบิกได้จากศูนย์การเรียนในทีนั้น ๆ มีการสนับสนุนจากส่วนกลางจะใช้หนังสือเป็นหลัก เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุเกิน 40 ปี ที่ถนัดการใช้หนังสือควรจัด

หนังสือเพิ่มแนวทางการศึกษาให้มีมากขึ้น แต่ถ้าเป็นเด็กจะใช้โปรเจกเตอร์หรือสื่ออื่น ๆ ช่วย ซึ่งมีอยู่ และอุปกรณ์มีคุณภาพพอใช้ต่อการจัดการศึกษา

2) ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานจากสำนักเรียนอื่นด้วย เพื่อนำมาประยุกต์การจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

3. ด้านครูผู้สอน (Staffing)

1) แนวทางการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีอยู่อย่างเพียงพอ ด้วยการนำพระทั้งอำเภอมาเรียนร่วมกัน ทำให้ครูมารวมที่เดียว จึงไม่ขาดแคลนครู

2) ควรเพิ่มระดับการศึกษาครูผู้สอนให้ศักยภาพเพิ่มขึ้นด้วยการส่งเรียน พระอาจารย์ที่ไปเรียนเสริม จบมาแล้ว มีงานให้ทำ

3) ควรเสนอแนวทางแก่ราชการให้ได้รับเงินจากสอนบาลีอย่างหนึ่ง นักรธรรมก์อีกอันหนึ่งแยกกันในกรณีที่คน ๆ เดียวกันสอน 2 วิชา

4. ด้านการจัดการเรียนรู้ (Organizing)

1) มีปัญหาที่ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานไม่เท่ากันทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ เรียนช้าหรือเร็วไม่เท่ากัน เมื่อนำพระทั้งอำเภอมาเรียนร่วมกัน ทำให้ต้องรอคนที่ยังตามไม่ทันเพราะพื้นฐานไม่เท่ากัน ควรมีการติวก่อนสอบรวมกันทั้งอำเภอ 15 วัน เพิ่มพื้นฐานกับคนใหม่หรือคนที่ยังไม่เข้าใจในหลักการบางอย่าง

2) คณะสงฆ์ควรมีการจัดอบรมให้เห็นไปในแนวทางเดียวกัน ต้องทำให้พระมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเกี่ยวกับพระปริยัติธรรมแผนกธรรมอยู่เป็นประจำมากยิ่งขึ้น

3) ควรมีอัตตลักษณ์ของตัวเอง สร้างโรงเรียนที่เป็นโมเดลของทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยกตัวอย่างในกรุงเทพฯ ก็มีของวัดพระธรรมกาย

5. ด้านหลักสูตร (Planning)

1) แนวทางของนักศึกษาสู่วันในอนาคต ควรเป็นการเรียนตลอดชีวิต เพิ่มความชำนาญในทักษะการสอน พอเรียนจบนักธรรมเอกควรมีการศึกษาต่อในส่วนของพระไตรปิฎกที่ให้ความรู้มากกว่าเดิม ระยะทางที่สั้นไปเพียงแค่ 3 ปีต้องคิดว่าจะต้องมีอะไรต่อไป

2) ควรส่งเสริมงานหลักที่รับผิดชอบชัดเจน คือ หน่วยงานให้พระที่จบแล้วทำจิตใจจะได้ไม่ฟุ้งซ่าน รวมหากิจกรรมให้ทำเพื่อเพิ่มความผูกพันในพระศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องทำให้เป็นระบบ

3) คณะสงฆ์ควรมีการจัดอบรมให้เห็นไปในแนวทางเดียวกัน

4) วัดต้องสร้างกระแสด้านความรู้ในการเรียน

5) ควรมีบริการด้านหนังสือเรียน บางวัดควรมีอัตลักษณ์ของตัวเองเพื่อสร้างความโดดเด่นและน่าสนใจทางการศึกษา

6) สร้างโรงเรียนที่เป็นโมเดลของทางพระนครศรีอยุธยา ยกตัวอย่างในกรุงเทพฯ ก็มีของวัดพระธรรมกาย

กล่าวโดยสรุป แนวทางพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ตามองค์ประกอบหลัก 5 ด้านของ POSDCoRB คือ

1. **การวัดผลและประเมินผล (Reporting and Budgeting)** ควรมีการของบประมาณเพิ่มจากรัฐบาลหรือหาแนวทางที่ช่วยในการหางบค่ารถและรางวัล

2. **สื่อ อุปกรณ์ (Directing)** และการประสานงาน (Co-ordinating) ควรมีการประสานงาน ให้มีการทำสื่อเกี่ยวกับหนังสือที่พระมีความถนัดในการใช้ให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มแนวทางการสอนให้มีความหลากหลายเข้าใจได้ง่ายกว่าเดิม

3. **การจัดการเรียนรู้ (Organizing)** ปรับปรุงพื้นฐานการศึกษาของแต่ละชั้นให้เท่าเทียมกันโดยจัดให้มีการติวในแต่ละอำเภอเพื่อความพร้อมในการเรียน

4. **ครูผู้สอน (Staffing)** เสริมความรู้ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานักธรรม หรือมีการส่งเรียนเพื่อเพิ่มพูนความรู้หรือหากิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาให้ทำเพิ่ม ไม่ให้มีเวลาว่างมากเกินไป

5. **หลักสูตร (Planning)** ควรมีการเพิ่มแนวทางทางการศึกษาที่มากกว่า 3 ปี อาจเป็นแนวทางเดียวกับการศึกษาพระบาลี ที่ใช้ระยะเวลา 9 ปี

5. ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย

แนวทางพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ตามหลักสาราณียธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามหลักการ POSDCoRB

ทั้ง 5 ข้อ คือ 1. หลักสูตร (Planning) 2.การจัดการเรียนรู้ (Organizing) 3. ครูผู้สอน (Staffing) 4. สื่อ อุปกรณ์ (Directing) และการประสานงาน (Co-ordinating) 5. การวัดผลและประเมินผล (Reporting and Budgeting ใน 5 คำดังกล่าว มีการวิเคราะห์ผลวิจัยแล้วได้ความรู้ใหม่ 3 ข้อ คือ 1. การวัดผลและประเมินผล (Reporting and Budgeting) 2. สื่อ อุปกรณ์ (Directing) และการประสานงาน (Co-ordinating) และ 3. ครูผู้สอน (Staffing) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย

6. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมตามหลักสภาราณียธรรมของพระสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้นำประเด็นมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1. จากการศึกษาสภาพทางการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสภาราณียธรรมของพระสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามหลักการ POSDCoRB พบว่า

1.1 การวัดผลและประเมินผล (Reporting and Budgeting) มีค่าระดับใกล้เคียงกัน คือ ปานกลาง พระภิกษุคิดว่า การจัดสรรงบประมาณที่ได้รับการศึกษาเกี่ยวกับพระปริยัติธรรมแผนกธรรมยังไม่เพียงพอต่อบริหารจัดการศึกษา ทางวัดได้รับงบประมาณสนับสนุนทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมไม่เพียงพอยังต้องมีการบอกบุญกันอยู่ สอดคล้องกับพระมหามานิต มานิต (สกลหล้า) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพ ปัญหา และแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมในจังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับปานกลางทั้ง ด้านงบประมาณ ด้านงานบุคคล ด้านประสบการณ์ของผู้จัดการ ด้านงานวิชาการและด้านงานบริหารทั่วไป⁵

1.2 สื่อ อุปกรณ์ (Directing) และการประสานงาน (Co-ordinating) มีค่าระดับใกล้เคียงกัน คือ มาก โดยเฉพาะพระภิกษุต้องการให้มีการสนับสนุนเรื่องสื่อกับการประสาน เพื่ออำนวยความสะดวกในการไปเรียนและสอนมากยิ่งขึ้น ต้องการให้ผู้บริหารมอบหน้าที่ให้ผู้ประสานงานเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อเอื้ออำนวยการเรียนการสอน ช่วยประสานงานด้านการจัดการศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์ให้เพียงพอ สอดคล้องกับ บัญชาชุตุนาคมจุลิน ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนาทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาของสถานศึกษาดำเนินไปตามนโยบายรัฐและมหาเถรสมาคม มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการคอยกำกับดูแลด้านหลักสูตร ด้านการวัดผลประเมินผลและการจัดสรรงบประมาณ

5. พระมหามานิต มานิต (สกลหล้า), “สภาพ ปัญหา และแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมในจังหวัดชลบุรี”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2551), 140.

ส่วนการบริหารจัดการให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการพัฒนาศาสนทายาทให้มี
คุณลักษณะที่พึงประสงค์⁶

1.3 การจัดการเรียนรู้ ความเห็น มีค่าระดับใกล้เคียงกัน คือ มาก แต่มีความ
เห็นบางส่วนในข้อแรกว่า ไม่ค่อยได้เกี่ยวข้องกับระบบปริยัติธรรมมากนัก จึงปรากฏ
ค่าเป็นปานกลาง พระภิกษุคิดว่า ภายในวัดของท่านทุกคนสนับสนุนการจัดการศึกษา
เกี่ยวกับพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเป็นอย่างดี ภายในวัดปฏิบัติตามนโยบายแม่กอง
ธรรมทุกประการ ทุกรูปได้รับการศึกษานักธรรม มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเกี่ยว
กับพระปริยัติธรรมแผนกธรรมยั้งน้อยอยู่ สอดคล้องกับพระมหาสุทัศน์ อุตฺตโร (จัน
อากาศ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนก
ธรรม สรุปได้ว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 4.05$, $S.D. = 0.56$) ได้แก่
1) หลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) สื่อการเรียนการสอน 4) การวัดและ
ประเมินผล 5) ความสัมพันธ์กับชุมชน⁷

1.4 ครูผู้สอน ความเห็น มีค่าระดับใกล้เคียงกัน คือ มาก พระภิกษุสงฆ์มองเรื่อง
งบประมาณอยู่ในระดับปานกลาง พระภิกษุคิดว่า ครูพระผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนก
ธรรมในจังหวัดอยุธยาล้วนเป็นผู้มีจิตเมตตาอนุเคราะห์เอื้อเพื่อเสมอ มีการจัดการ
เรียนการสอนให้ทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ ครูมีเพียงพอรวมเรียนอยู่กันอยู่
ในแต่ละอำเภอเดียวกัน งบประมาณเกี่ยวกับครูสอนยังคงไม่เพียงพอ สอดคล้องกับ
ที่ พระครูศรีกิตติวรากร (บุญประสิทธิ์) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาพระปริยัติ
ธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษาสำนักเรียนคณะจังหวัดนนทบุรี ภาค 1 กล่าวว่า
การอบรมเยาวชนในการเรียนการสอนโดยครูวิทยากร และพระภิกษุเพื่ออบรมบ่มนิสัย
เด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีมีนิสัยและความประพฤติที่พึงประสงค์ พร้อมกับพัฒนา

6. บัญชายุทธ นาคมุจลิน, “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา”,
ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2556), บทคัดย่อ.

7. พระมหาสุทัศน์ อุตฺตโร (จันอากาศ), “การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนก
ธรรม ของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”, วารสารสถาบันวิจัยพินิต
ธรรม, ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม พ.ศ. 2566), 23.

จิตเด็กและเยาวชนด้วยหลักธรรมที่หลากหลายร่วมกันในการแก้ปัญหาซึ่งการอบรมเด็กและเยาวชนด้วยการอบรมผ่านการศึกษาศาสนาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม⁸

1.5 หลักสูตร โดยค่าเฉลี่ยความเห็นในหลักสูตร มีค่าระดับใกล้เคียงกัน คือมาก เพราะหลักสูตรของพระปริยัติธรรมเป็นหลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ ทำให้ทุกคนมีความเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกันตามหลักสูตรแม่กองธรรมกำหนด สนับสนุนให้พระภิกษุเกิดการช่วยเหลือแบ่งปันกันอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมบัติ อากาศโร (ระสารักษ์) ที่ทำการศึกษารื่องการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย 4.12 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ด้านการบริหารหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน มีค่าเฉลี่ย 4.23 ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.07 ด้านการวัดผลประเมินผลภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.00⁹

2. ผลการศึกษาวิธีการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาศาสนาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสภาราษฎรธรรมของพระสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษาวิธีการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาศาสนาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสภาราษฎรธรรมของพระสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหารการคณะสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและและเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยผู้ศึกษานำผลจากแบบสอบถามความเห็นพระภิกษุสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาสรุปตามหลักการของ POSDCoRB ดังรายละเอียดต่อไปนี้

-
8. พระครูศรีกิตติวารการ (บุญประสิทธิ์), “การจัดการศึกษาศาสนาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษาสำนักเรียนคณะจังหวัดนนทบุรี ภาค 1”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551), 2.
 9. พระมหาสมบัติ อากาศโร (ระสารักษ์), “การจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555), 104.

2.1 การวัดผลและประเมินผล (Reporting and Budgeting) พบว่า ประเด็นที่เห็นเด่นชัดในเรื่องการมอบรางวัล จะมีมอบให้เป็นกำลังใจให้กับผู้สอบเป็นประจำทุกปี เพราะพระท่านมองว่าจะเป็นกำลังใจจึงให้พิเศษ ด้วยการจัดผ้าป่าเพื่อการศึกษากองบวชช่วยเหลือเพิ่มเติมจากที่ได้จากส่วนกลาง เงินผ้าป่าส่วนใหญ่นำไปกับเงินค่ารถและค่าครู ใช้ระดมทุนจะใช้วิธีการลงขันเวลากี่ระดมกันไปในคณะสงฆ์ โดยส่วนใหญ่จะเป็นค่ารถ เวลาบอกรับบุญจะบอกรับบุญช่วงงานกฐิน ในวันวิสาขบูชาหรือวันอาสาฬหบูชา แจกข้าวให้โยมได้ทราบแล้วเข้ามาร่วมกันสนับสนุนเพื่อคงความเป็นเอกภาพ งบประมาณนี้ยังไม่ได้เพิ่มจากรัฐบาล

2.2 สื่อ อุปกรณ์ (Directing) และการประสานงาน (Co-ordinating) พบว่า การศึกษานักธรรมในจังหวัดอยุธยา อุปกรณ์การเรียนการสอนมีเพียงพอ มีการสนับสนุนจากส่วนกลาง การศึกษาจะใช้หนังสือเป็นหลัก เนื่องจากพระอาจารย์และนักเรียนถนัดการใช้หนังสือมากกว่าการใช้สื่อสมัยใหม่ เป็นบางครั้งที่จะใช้โปรเจคเตอร์หรือสื่ออื่น ๆ ช่วย บางที่อาจแชร์ความรู้จากที่อื่นนำมาประยุกต์การสอนให้ดีขึ้น สำนักพุทธฯมองว่า เรื่องของอุปกรณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาทั้งหมดทางคณะสงฆ์ต้องหาเอง ยังไม่มีงบจากรัฐบาล

2.3 ครูผู้สอน (Staffing) พบว่า

2.3.1 การนำพระทั้งอำเภอมาเรียนร่วมกัน ทำให้ครูมารวมที่เดียว จึงไม่ขาดแคลนครู

2.3.2 บางที่ใช้ระบบพี่สอนน้อง พระอาจารย์ให้มีการไปเรียนเสริม

2.3.3 งบประมาณสามารถเบิกได้จากทางราชการ แต่มีปัญหาคือครูผู้สอนงบประมาณแผนกธรรมกับไม่ได้แยกออกจากบาลีทำให้เกิดปัญหา สอนทั้งบาลีนักธรรมแต่ได้เงินจากการสอนอย่างใดอย่างหนึ่งเพราะเป็นงบก้อนเดียวกันที่มีทั้งนักธรรมบาลีรวมอยู่ด้วยกัน ควรได้รับเงินจากสอนบาลีอย่างหนึ่ง นักธรรมก็อีกอันหนึ่งแยกกันในกรณีที่คน ๆ เดียวกันสอน 2 วิชา

2.4 การจัดการเรียนรู้ (Organizing) พบว่า

2.4.1 ได้จัดการเรียนการสอนมาทุกปี มีปัญหาที่ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานไม่เท่ากันทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ เรียนช้าหรือเร็วไม่เท่ากัน เมื่อนำพระทั้งอำเภอมาเรียน

ร่วมกัน ทำให้ต้องรอคนที่ยังตามไม่ทันเพราะพื้นฐานไม่เท่ากัน บางพื้นที่มีการติวก่อนสอบรวมกันทั้งอำเภอ 15 วัน การเรียนการสอนจะมานั่งเรียนรวมกันในแต่ละอำเภอ

2.4.2 รูปแบบพื้นที่ที่เหมือนห้องเรียนทั่วไป

2.5 **หลักสูตร (Planning)** พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนและผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่มองว่าหลักสูตรกลางที่ให้เรียนเหมาะสมแล้ว ไม่จำเป็นต้องแก้ไขเพียงแต่ต้องการเสนอแนวทางให้เพิ่มเติมบางอย่าง

3. ผลการศึกษาแนวทางพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสาราณียธรรมของพระสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.1 วัดผลและประเมินผล (Reporting and Budgeting) มีแนวทางว่า

ควรมีการสร้างแนวทางการให้รางวัลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจากเครือข่ายการศึกษาพระปริยัติธรรมเพิ่มเติมซึ่งบูรณาการเข้ากับสาธารณโภคีในการนำทรัพย์สินเข้าส่วนกลางเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการมอบรางวัลเป็นกำลังใจให้หลังสอบทุกปี มีการระดมทุนลงขันในแต่ละอำเภอจัดกิจกรรมช่วงงานกฐินและวาระต่าง ๆ

3.2 **สื่อ อุปกรณ์ (Directing) และการประสานงาน (Co-ordinating)** มีแนวทางว่า

3.2.1 การศึกษานักธรรมในจังหวัดอยุธยา อุปกรณ์การเรียนการสอนมีให้เบิกได้จากศูนย์การเรียนในที่นั้น ๆ มีการสนับสนุนจากส่วนกลางจะใช้หนังสือเป็นหลัก เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุเกิน 40 ที่นัดการใช้หนังสือ ควรจัดหนังสือเพิ่มให้หลากหลายมากขึ้น แต่ถ้าเป็นเด็กจะใช้โปรเจคเตอร์หรือสื่ออื่น ๆ ช่วย

3.2.2 อุปกรณ์มีคุณภาพพอใช้ต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในเรื่องของสื่อหรืออุปกรณ์การเรียนควรจะดูจากสำนักอื่น ๆ ด้วย

3.2.3 ถ้ามีเอกสารตามหลักสูตรและจากตามครูบาอาจารย์แต่ละสำนักว่าสำนักไหนที่เรารู้ว่าสำนักนั้นน่าจะเก่งและประเมินสถานการณ์ในการเรียนแล้วนำมาประยุกต์การสอนให้ดีขึ้น

3.2.4 มีการสนับสนุนช่วยประสานงานด้านการจัดการศึกษาร่วมกันในแต่ละอำเภอ ให้มารวมในที่เดียวกัน

3.2.5 เรื่องของอุปกรณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาทั้งหมด ทางคณะสงฆ์ต้องหาเอง ไม่ควรหวังพึ่งจากทางราชการอย่างเดียว

3.3 ครูผู้สอน (Staffing) มีแนวทางว่า

3.3.1 แนวทางการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดอยุธยา มีอยู่อย่างเพียงพอ ด้วยการนำพระทั้งอำเภอมาเรียนร่วมกัน ทำให้ครูมารวมที่เดียว จึงไม่ขาดแคลนครู

3.3.2 ควรเพิ่มระดับการศึกษาครูผู้สอนให้ศักยภาพเพิ่มขึ้นด้วยการส่งเรียน พระอาจารย์ที่ไปเรียนเสริม จบมาแล้ว มีงานให้ทำ

3.3.3 แนวทางงบประมาณสามารถเบิกได้จากทางราชการ แต่มีปัญหาคือ ครูผู้สอนงบประมาณแผนกธรรมกับไม่ได้แยกออกจากบาลีทำให้เกิดปัญหา ควรได้รับเงินจากสอนบาลีอย่างหนึ่ง นักธรรมก็อีกอันหนึ่งแยกกันในกรณีทีคน ๆ เดียวกันสอน 2 วิชา

3.3.4 การทำให้พระมีอารมณ์อยากเรียนหนังสือ คือ 1. บีบ ให้ความรัก 2. ให้ความสุขอยากเรียน 3. ครุณารัก เด็กอยากเรียน อยากจะเข้าไปถาม 4. ครูสอนสนุกสามารถบูรณาการเข้ากับหลักเมตตากายกรรม วจีกรรมและมโนกรรม 5. ต้องมีระเบียบวินัย (มีศีลสามัญญตาและทิวฐิสามัญญตา)

3.4 การจัดการเรียนรู้ (Organizing) มีแนวทางว่า

3.4.1 ปัญหาที่ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานไม่เท่ากันทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเรียนช้าหรือเร็วไม่เท่ากัน เพื่อให้มีพื้นฐานใกล้เคียง ๆ กัน ควรมีการติวก่อนสอบรวมกันทั้งอำเภอ 15 วัน

3.4.2 ต้องทำให้พระมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเกี่ยวกับพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมากยิ่งขึ้น

3.4.3 วัดควรมีบริการด้านหนังสือเรียนและควรมีอัตลักษณ์ของตัวเองสร้างโรงเรียนที่เป็นโมเดลของทางพระนครศรีอยุธยา ยกตัวอย่างในกรุงเทพฯ ก็มีของวัดพระธรรมกาย

3.5 หลักสูตร (Planning) มีแนวทางว่า

3.5.1 ควร มีแนวทางของนักศึกษาสู่นอนาคต ควรเป็นการเรียนตลอดชีวิต

3.5.2 เพิ่มความชำนาญในทักษะการสอน พอเรียนจบนักธรรมเอกควรมี การศึกษาต่อในส่วนของพระไตรปิฎกที่ให้ความรู้มากกว่าเดิม ระยะทางที่สั้นไปเพียง แค่ 3 ปีต้องคิดว่าจะต้องมีอะไรต่อไป และควรส่งเสริม คือ หางานให้พระที่จบแล้ว ทำ จิตใจจะได้ไม่ฟุ้งซ่าน รวมหากิจกรรมให้ทำเพื่อเพิ่มความผูกพันในพระศาสนา

กล่าวโดยสรุปคณะสงฆ์ยังขาดความเป็นเอกภาพด้านงบประมาณ ครูพระยัง ขาดประสบการณ์ในการสอน โดยภาพรวมจากการเก็บข้อมูลพระภิกษุสงฆ์ไม่กังวล เรื่องหลักสูตรเพราะมองว่า หลักธรรมที่มาศึกษามีคุณภาพมากพอเพียงแต่ระยะเวลา ทางการศึกษานั้นสั้นไป ต้องการให้ยืดระยะเวลาการศึกษาเพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งก็เพื่อ รักษาศาสนทายาทให้อยู่ยืนยาวมากขึ้น

รายการอ้างอิง

- บัญญัติชอุทิศ นาคมจลิน. “รูปแบบการพัฒนาศาสนาทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา”. *คุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์คุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.
- พระครูศรีกิตติวารการ. “เรื่องการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษาสำนักเรียนคณะจังหวัดนนทบุรี ภาค 1”. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551.
- พระมหามานิต มานิต (สกุลหล้า). “สภาพ ปัญหา และแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมในจังหวัดชลบุรี”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2551.
- พระมหาสมบัติ อากาศโร (ระสารักษ์). “การจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.
- พระมหาสุทัศน์ อุตโตร (จันอากาศ). “การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”. *วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม พ.ศ. 2566). 23-37.
- พระอธิการแพร สุขมงคล (บุตรสองคอน). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย”. *มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร. วิทยาเขตอีสาน*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563). 75-81.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐชุดปฏิภัง* 2552. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552.
- สุนทร โคตรบรรเทา. *การบริหารการศึกษา หลักการและทฤษฎี* (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: ปัญญาชน, 2560.